

Verze pro zveřejnění

Zpráva o průběhu a výsledcích řešení projektu Studie stavu, struktury, podmínek a financování umění v ČR (DD06P03OUK002) za rok 2011

A) Konstatační část

Šestiletý projekt Studie stavu, struktury, podmínek a financování umění v ČR (2006 – 2011) vycházel ze zadání, které spočívalo ve zpracování teoretické a empirické analýzy všech oblastí umění (divadla, tance, hudby, výtvarného umění, literatury a filmu). Pro splnění tohoto cíle byly v posledním roce projektu soustředěny hlavní práce na finalizaci vydání druhého svazku publikace Studie současného stavu podpory umění, který obsahuje kapitoly Financování, legislativa, sociální problematika, příjemci uměleckých děl a výkonů, mezinárodní spolupráce, stav uměleckých oborů k roku 2010. Dále byl vypracován komentář k mapám umění a byla vytvořena Zpráva o státní podpoře umění k r. 2011 obsahující popis stavu naplňování Koncepce účinnější podpory umění 2007-2013 a teze návazné koncepce pro období 2014 -2020

Vstupní data

Mezi základní vstupní data celého projektu patří především *Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013* schválená 31. 5. 2006 vládou ČR. Následně byla v rámci projektu vytvořena osnova

pro oborové analýzy, pro kterou sloužila jako podklad mj. i osnova mezinárodního projektu Compedium of Cultural Statistics.

Východiskem pro Studii byly zejména dílčí studie popisující stav zkoumaných oborů, a to jak studie již zpracované z minulých let projektu, tak nově vytvořené nebo upravené dílčí studie pro účely projektu.

Práce na projektu jsou od roku 2007 propojeny se zpracováním dalších projektů Institutu umění. Jedná se zejména o víceletý projekt ***Sociálně-ekonomický potenciál kulturního, resp. kreativního průmyslu v ČR*** (DD07P03OUK004) a o zakázku pro Ministerstvo práce a sociálních věcí s názvem ***Vstupní analýza současných vazeb trhu práce se sektorem Kultura a definování výchozích předpokladů pro strategické plánování zaměstnanosti v tomto oboru***, která byla ukončena v prosinci roku 2007. Tato analýza představuje velmi podstatnou a přínosnou práci v oblasti zaměstnanosti v kultuře a je využívána při zpracovávání dat kapitoly týkající se sociální problematiky a zaměstnanosti.

V zadání projektu (Příloha I dodatku č. 6 smlouvy 2/2006/OUK) byly na rok 2011 naplánovány tyto aktivity:

- Zpracování závěrečných teoretických a expertních studií
- Zpracování hlavních výstupů (závěrečné zprávy, mapy umění, střednědobé koncepce)
- Odborná oponentura výstupů projektů
- Publikování výsledků
- Seminář ke 3. etapě projektu (Koncepce podpory umění)
- Vydání 3. odborné publikace

B) Analytická část

1. Zpracování závěrečných teoretických a expertních studií a hlavních výstupů projektu

1.1. Elektronická publikace Návrh koncepce účinnější podpory umění na období 2014 – 2020

Návrh tezí koncepce je nástinem kulturní politiky (kulturní strategie a plánování). Návrh tezí koncepce byl vytvořen především pro potřeby ministerstva kultury, byl zpracován odborníci na dané téma, Martou Smolíkovou, která je členkou řešitelského týmu a společně s popisem stavu

naplňování stávající Koncepce účinnější podpory umění 2007-2013 s názvem **Zpráva o státní podpoře umění 2011** je zveřejněn elektronicky (k nahlédnutí a ke stažení) na webových stránkách IDU.

1.2. Mapa umění v ČR

Jedná se o adresáře, které jsou k dispozici na internetových stránkách s tím, že adresy subjektů jsou zároveň zanášeny dle PSČ do geografické mapy, která je samostatně k nahlédnutí na webu. Adresa: www.culturenet.cz – horní menu: databáze organizací (zde jsou k dispozici adresáře všech sledovaných oblastí (divadlo, tanec, vizuální umění, literatura, film, hudba, v kterých je možné vyhledávat dle několika kritérií) – levé menu: mapa organizací (zde je k dispozici geografická mapa ČR, v které je opět možné vyhledávat dle krajů, oborů a dalších kritérií. K adresářům mapy umění byl zpracován komentář, který bude zveřejněn jako jeden z výstupů projektu na www.idu.cz.

Adresáře i geografická mapa s vyznačením subjektů jsou dostupné na www.culturenet.cz.

1.3. Knižní vydání II. svazku Studie současného stavu podpory umění

Svazek II. *Studie současného stavu podpory umění* navazuje na Svazek I., který byl publikován v roce 2009. Základní téma obou svazků je situace profesionálního umění v oblasti tzv. živého umění (tj. divadla, tance, hudby, výtvarného umění, literatury a filmu) od roku 1989. V prvním svazku byla zpracována definice a vymezení jednotlivých oborů, jejich historie do roku 1989, transformace institucionální základny po roce 1989, historická, teoretická i kritická reflexe a problematika vzdělávání a výzkumu.

Svazek II. je věnován tématům financování, legislativy, sociální problematiky, příjemcům uměleckých děl a výkonů, mezinárodní spolupráce a stavu uměleckých oborů k r. 2010. Závěr přináší zamyšlení Miroslava Petříčka nad postavením našeho umění a kultury v evropském kontextu. Svazek II. (oproti prvnímu svazku, který byl zpracován podle jednotlivých oborů) je vzhledem k tématům pojednán průřezově.

V 1. kapitole financování je pojednán hlavně vztah státu k oboru, včetně podpory krajů a měst. Vedle financování veřejného sektoru obsahuje i problematiku neziskových aktivit. Druhá kapitola legislativa, je určena - vedle obecné legislativy - i autorskému zákonu, daním, pracovnímu právu, oborovým normám včetně harmonizace s právem Evropské unie. Třetí kapitola sociální problematika je věnována zaměstnanosti v oboru a sociálnímu postavení umělců. Následující 4. kapitola příjemci uměleckých děl a výkonů má částečně sociologický charakter a věnuje se příkladům struktury produkce a jejich uživatelům, tedy návštěvnosti z hlediska kulturního trhu. Obsáhlá 5. kapitola je věnována mezinárodní spolupráci v širokém

kontextu různých úhlů pohledu a závěrečná kapitola zaznamenává současný stav jednotlivých oborů. Publikace obsahuje množství tematicky řazených odkazů na odbornou literaturu i prameny a stručnou charakteristiku autorů. Ve Svazku I. a II. je obsaženo jednak množství informací o současném stavu našeho umění, ale také výpověď o jeho ne zrovna bezproblémovém postavení v naší společnosti. Kapitoly Financování a Legislativa obsahují metodický materiál s doporučeními pro legislativní, daňové a investiční podmínky přirozeného fungování neziskového a soukromého sektoru v oblasti umělecké produkce.

Název: Studie současného stavu podpory umění, svazek II.

Podtitul: Financování, legislativa, sociální problematika, příjemci uměleckých děl a výkonů, mezinárodní spolupráce, stav uměleckých oborů k roku 2010

Autoři: Eva Žáková, Bohumil Nekolný a kol.

Recenzovala: Mgr. Simona Škarabelová, Ph.D.

ISBN: 978-80-7008-266-9

Rozsah: 213 s. (formát A4)

Náklad: 200 ks

Studie současného stavu podpory umění, svazek II. byl publikován v tištěné podobě, dostupné široké i odborné veřejnosti v prodejnách, s nimiž má IDU uzavřenou smlouvu o prodeji knih. Svazek je možné také zapůjčit odborné veřejnosti v knihovně IDU.

1.4. Vydání CD-ROMů s texty publikací Tanec v České republice a Studie současného stavu podpory umění (1. a 2. svazek)

Texty knih *Studie současného stavu podpory umění (1. a 2. svazek)* a *Tanec v České republice* byly publikovány elektronicky na CD-ROMu, neboť knižní verze byla již jak u prvního svazku Studie, tak u Tance v ČR rozebrána.

V prosinci 2011 tedy vyšly dva CD-ROMy s již vydanými texty studií:

- **Tanec v České republice**

Publikace o vývojových tendencích, současném stavu a podmínkách rozvoje tanečního umění v ČR *Tanec v České republice* (podtitul: Definice – Historie – Financování – Legislativa – Sociální problematika – Školství – Reflexe oboru)

Detailní informace o obsahu viz závěrečná zpráva roku 2010.

Název: Tanec v České republice

Autoři: Jana Návrátová, Roman Vašek a kol.

ISBN: ISBN 978-80-7008-241-6 (brož.)

ISBN 978-80-7008-271-3 (CD-ROM)

Číslo publikace IDU: 627

CD-ROM vydán v roce 2011

Náklad: 100 ks

Tanec v České republice na CD-ROMu jsou dostupné široké i odborné veřejnosti v prodejnách, s nimiž má IDU uzavřenou smlouvu o prodeji knih.

- **Studie současného stavu podpory umění (1. a 2. svazek)**

Publikace o situaci profesionálního umění v oblasti tzv. živého umění (tj. divadla, tance, hudby, výtvarného umění, literatury a filmu) od roku 1989. První svazek *Studie současného stavu podpory umění* byl publikován v roce 2009, druhý v roce 2011. První svazek vychází na CD-ROMu v roce 2011 v 1. doplněném vydání.

Detailní informace o obsahu viz závěrečná zpráva roku 2009.

Název: Studie současného stavu podpory umění (svazek I. a II.)

Autoři: Eva Žáková, Bohumil Nekolný a kol.

ISBN 978-80-7008-270-6

Číslo publikace IDU: 626

CD-ROM vydán v roce 2011

Náklad: 100 ks

Studie současného stavu podpory umění, svazek I. a II. na CD-ROMu jsou dostupné široké i odborné veřejnosti v prodejnách, s nimiž má IDU uzavřenou smlouvu o prodeji knih.

2. Metodika zajištění efektivity vynakládaných veřejných prostředků v oblasti umění a jejich evaluace

V rámci projektu bylo věnováno úsilí na zjištění vhodných způsobů evaluace efektivity vynakládaných veřejných prostředků v oblasti umění. V r. 2009 IDU uskutečnil v rámci výzkumného projektu diskuzní seminář *Financování a hodnocení divadel v ČR* zaměřen na oblast divadel. Účastníky semináře byli zástupci divadel, veřejné správy a odborná kulturní veřejnost. Hlavním cílem semináře bylo poskytnout divadlům aktuální informace k problematice financování a alokace i metodiku k procesům evaluace a hodnocení divadel. Informace, zpráva o průběhu

semináře i prezentace jsou zveřejněny na www.idu.cz a v edici box na adrese: <http://host.divadlo.cz/box/clanek.asp?id=20379>. Po skončení semináře byl IU vyzván MK (ředitelem OUK F. Zborníkem) k přípravě pilotního projektu, který by prakticky vyzkoušel metodiku evaluace prezentovanou na semináři. IU v rámci výzkumného projektu vešel v jednání o spolupráci s JAMU a věnoval se přípravě vyzkoušení metodiky zpracované J. Bejvlovou v rámci disertační práce na JAMU v Brně. Tento záměr však nebyl z finančních důvodů realizován. Řešitelé projektu, zaměstnanci IU, však dále analyzovali možné existující modely na měření efektivity a praxi v zahraničí. Vzhledem k náročnosti dané problematiky bylo rozhodnuto vejít v jednání s dalšími institucemi a vytvořit projektový záměr, který byl podán jako přihláška do programu NAKI v pol. roku 2011. Název projektu je Procesní evaluace jako integrovaná součást řízení veřejných kulturních institucí v oblasti živého umění - model EFQM (nebo excellence). Hlavním řešitelem je Centre for Quality Research – výzkumné centrum ČVUT, spoluřešiteli: Institut umění – Divadelní ústav, Mgr. B. Nekolný, PhDr. L. Dohnalová, Ph.D. , JAMU a HAMU, spolupracujícími uměleckými organizacemi /s deklarací zájmu/ jsou Symfonický orchestr hl. m. Prahy FOK, Česká filharmonie, MHF Pražské jaro, Centrum experimentálního divadla Brno, Janáčkova filharmonie Ostrava. Hlavním cílem projektového záměru je: Návrh certifikované metodiky a příručky jakosti pro organizace daného typu, vytvoření speciálního softwaru, případové studie, prezentace výsledků na národní i mezinárodní úrovni.

Žádost o podporu projektu v rámci programu NAKI však byla bohužel z formálních důvodů vyloučena. IDU hodlá dále usilovat o spolupráci s dalšími institucemi na řešení dané tematiky a podporu tohoto projektu.

3. Publikování výsledků

Články a studie v odborných časopisech

Nekolný, Bohumil: „Idea národních divadel v Evropě v úhlu pohledu od Lipan“
v: *Slovenské divadlo, Zborník príspevkov z konferencie Idea národného divadla v 21. storočí*, Ústav divadelnej a filmovej vedy Slovenskej akadémie vied, ročník 58, 2010, č. 3, s. 253-265.

Článek byl publikován v Revue dramatických umění, Slovenské divadlo.

V závěru roku bylo dohodnuto vytvoření článku pro Disk - časopis pro studium scénické tvorby. Článek bude odevzdán do konce února 2012 a jeho tématem bude zhodnocení hlavních výstupů projektů Studie stavu, podmínek, struktury a financování umění v ČR a projektu Sociálně

ekonomický potenciál kulturních, resp. Kreativních průmyslů v ČR především z pohledu možných strategických opatření.

Časopis pro studium scénické tvorby *Disk* připravuje [Ústav dramatické a scénické tvorby DAMU](#) pro [Centrum základního výzkumu AMU](#) v Praze a MU Brno. Ctižádostí čtvrtletníku, jehož náplň je spojená s činností jmenovaného ústavu, je přispívat ke studiu dramatického a scénického umění na základě jeho reflexe v širším kontextu. Časopis je recenzovaný.

4. Seminář ke 3. etapě projektu

V rámci přípravy návrhu tezí koncepce podpory umění na období 2014 – 2020 (Zpráva o státní podpoře umění 2011) se uskutečnilo několik pracovních seminářů, kterých se účastnili odborníci na dané oblasti:

- 3. 6. 2011 – diskusní seminář na téma podpory v oblasti mezinárodní spolupráce
- 3. 6. 2011 – diskusní seminář na téma legislativy
- 10. 6. 2011 – diskusní seminář na téma podpory umění v rámci vědy a výzkumu
- 6. 9. 2011 diskusní seminář na téma institucionálního zajištění oblasti umění
- 12. 9. 2011 – diskusní seminář na téma umění a vzdělávání
- 20. 12. 2011 – prezentace a diskuse tezí koncepce podpory umění na období 2014 – 2020 určený pro zástupce zastřešujících organizací, odborníky na oblast umění a pracovníky ministerstva kultury (Konírna, Ministerstvo kultury)

E) Stručné resumé

Stručné resumé roku 2011

V závěrečném roce šestiletého výzkumného projektu zaměřeného na analýzu všech oblastí umění (divadla, tance, hudby, výtvarného umění, literatury a filmu) byly práce soustředěny na vydání druhého svazku kolektivní monografie s názvem *Studie současného stavu podpory umění* obsahující kapitoly *Financování, Legislativa, Sociální problematika, Příjemci uměleckého díla/výkonu, Mezinárodní spolupráce a Současný stav uměleckých oborů*. Současně došlo k vydání celé dvousvazkové publikace *Studie současného stavu podpory umění* (1. svazek obsahuje kapitoly *Definice, Historie, Transformace, Reflexe, Vzdělávání a výchova; druhý svazek viz výše*) a publikace *Tanec v České republice* (samostatná kolektivní oborová monografie, ve které je tanec analyzován z hlediska financování, legislativy, sociální problematiky, vzdělávání, vědy a výzkumu, taneční kritiky a publicistiky) v elektronické verzi. V elektronické verzi byla v roce 2011 též vydána

Zpráva o státní podpoře umění

k r. 2011 obsahující popis stavu naplňování Koncepce účinnější podpory umění 2007-2013 a teze návazné koncepce pro období 2014 -2020. Dále byl vypracován komentář k mapě umění (adresář a mapa umístěn na www.culturenet.cz). Veškeré výstupy projektu (či informace o nich) jsou dostupné na www.idu.cz.

Resumé víceletého projektu Studie stavu, struktury, podmínek a financování umění v ČR

Institut umění realizoval v letech 2006 – 2011 víceletý projekt *Studie stavu, struktury, podmínek a financování umění v České republice*, financovaný Ministerstvem kultury ČR (DD06P03OUK002) v rámci programu Vědy a výzkumu. Cílem projektu byla analýza postavení živého profesionálního umění v české společnosti a funkčnosti jeho institucionální základny (kulturní infrastruktury). Nevysloveným záměrem byla i definice a obhajoba umění jako organické součástí našeho veřejného kulturního prostoru. Základním analytickým výstupem projektu jsou dva svazky Studie současného stavu podpory umění. Přičemž sv. I. byl publikován v roce 2009 a sv. II. dokončen v roce 2011 a uzavírá tak šestiletý pracovní cyklus celého grantu. Tématem obou svazků byla situace profesionálního umění (tj. divadla, tance, hudby, výtvarného umění, literatury a filmu) po roce 1989. V prvním svazku byla v jednotlivých kapitolách zpracována definice předmětných oborů, jejich historie, transformace těchto segmentů umění po roce 1989, teoretická i kritická reflexe uměleckých oborů a konečně problematika vzdělávání a výzkumu v oblasti umění. Stěžejní kapitolou byla analýza složitého *procesu transformace kulturní infrastruktury* ze socialistického monopolu na principy občanské a demokratické společnosti (včetně institutů deetatizace, privatizace, restitucí, vzniku neziskového a podnikatelského sektoru atd.). Druhý svazek byl věnován problematice financování, legislativě, sociálním věcem, příjemcům uměleckých děl, mezinárodní spolupráci a konečně i současnému stavu jednotlivých uměleckých oborů. Kapitola o *financování* je zaměřena hlavně na vztah státu k oblasti umění, včetně jeho podpory ze strany krajů a měst. Vedle veřejného sektoru obsahuje i problematiku neziskových aktivit. Ne zcela byl naplněn záměr popsat i finanční toky podnikatelského sektoru, prostě pro neexistenci relevantních statistických dat. Objektivnější konstataci ekonomiky kultury v ČR (včetně podílu kultury na HDP, zaměstnanosti, produktivity atd.) může přinést koncept satelitního účtu kultury, který byl zatím jako pilotní projekt realizován na datech za rok 2009. Kritickým zjištěním je prokázání faktu stálého poklesu podílu státního rozpočtu na financování kultury - a umění zvláště. Studie se v kapitole *legislativa* (vedle obecné legislativy) věnuje i problémům autorského zákona, daňové problematice, pracovnímu právu, oborovým normám, včetně harmonizace s právem Evropské unie. Studie prokazuje pravděpodobnost potřeby obecného zákona o kultuře, který by nejen specifikoval veřejnou kulturní službu, ale poskytl by i instituty pro dokončení procesu transformace, např. transformace příspěvkových organizací. Na kapitolu přímo navazuje popis *sociální problematiky* včetně charakteristiky zaměstnanosti v oboru a sociálního postavení umělců. Netřeba podotýkat, že

např. úroveň mezd v oblasti živého umění nedosahuje průměrné mzdy v ČR, i když tento segment zaměstnává kvalifikovanou (většinou vysokoškolsky), flexibilní a kreativní pracovní sílu.

Mezinárodní spolupráce je zaznamenána v kontextu různých úhlů pohledu, včetně vybraných standardů komparace kulturních politik zemí EU. Obecně vzato analytická část projektu zaznamenává současný stav jednotlivých uměleckých oborů v ČR, zvláště během poslední dekády (2000-2011).

K výsledkům a procesu práce na projektu patřily i vazby na další projekty Institutu umění a to především na veřejnou zakázku Ministerstva práce a sociálních věcí, kterou byla *Vstupní analýza současných vazeb trhu práce se sektorem kultura* (2007), jež především definovala předpoklady pro strategické plánování zaměstnanosti v tomto segmentu národního hospodářství. Její výsledky byly využity jednak přímo v projektu, ale také předcházely (a svým způsobem iniciovaly) práce na pilotním projektu *Satelitního účtu kultury*. Následovala kooperace s dalším víceletým projektem Institutu umění, kterým je *Sociálně-ekonomický potenciál kulturních, resp. kreativních průmyslů v ČR* (2007 – 2011). Studie stavu současného umění v ČR prokázala přímé iniciační vazby oblasti tzv. živého umění na celý sektor kreativních průmyslů a současně poukázala na jen deklaratorní povahu podpory rozvoje tohoto sektoru v rozhodujících strategických dokumentech státu. I proto Institut umění obhájil (a zahájil v roce 2011) v rámci své vědeckovýzkumné činnosti další výzkumný projekt *Mapování kulturních a kreativních průmyslů v České republice*. Už v rámci dokončeného projektu začal být plněn jeden z jeho výstupů *Mapa umění v ČR*, která v době ukončení předkládaného projektu obsahovala databázi 3650 položek (mapující infrastrukturu umění v ČR) a která je jedním z výchozích podkladů pro práci na následujícím projektu, už orientovaného přímo ke kulturním průmyslům. Metodika i finanční prostředky, vyčleněné pro projekt, umožnily i detailnější analýzu stavu dosud jednoho z opomíjených oborů živého umění tak, že mohla vzniknout kolektivní monografie *Tanec v České republice* (2010), která legitimuje snahu oboru po autonomii. Projekt pomohl propojit reflexi řady uměleckých oborů a poskytuje odborné veřejnosti množství informací a dat o současném stavu našeho umění i kultury jako takové. Podává sumu informací o ne zrovna bezproblémovém postavení živého umění v naší společnosti i v našem státě. Analýzu jeho vývojových tendencí a podmínek znamená i vyhodnocení *Koncepce účinnější podpory umění pro rok 2017-2013*. Na toto vyhodnocení přímo navazuje návrh tezí koncepce podpory umění pro období 2014 – 2020, které byly vypracovány autorkou Martou Smolíkovou. Tyto teze mohou sloužit jako východisko pro následnou kulturní strategii a kulturní plánování z úrovně státu. Vycházejí ze závěrů a návrhů projektu, který předkládá základní koncept a sice, že kreativita a inovace jsou přímo spjaté se současným uměním a zároveň vytvářejí předpoklady sociálního a ekonomického rozvoje. Pro využití potencialu umění jsou předkládány i návrhy nástrojů podpory (legislativní, ekonomické, institucionální, řídicí i metodické). Jeden z rozhodujících poznatků práce na projektu stvrzuje poznání, že podpora umění a kulturní různorodosti by měla být přímo vázána na podporu *kvality*.

K vedlejším benefitům projektu *Studie stavu, struktury, podmínek a financování umění v České republice* byla iniciace výzkumu multiplikačních efektů v oblasti umění. Studie *Multiplikační efekty kulturních odvětví v české ekonomice* Terezy Raabové byla zpracována v rámci projektu už v roce 2010 a vysvětluje přímé i nepřímé ekonomické efekty kulturních odvětví s tím, že uvádí i přehled metod měření těchto efektů. Obdobným přínosem projektu bylo i otevření problematiky evaluace uměleckých procesů, včetně evaluace kulturní infrastruktury. Výsledky shrnul seminář *Financování a hodnocení divadel v České republice* (2009), který představil i příslušnou metodiku (viz B. Chládková *Měření výkonnosti repertoárových divadel*). V návaznosti se připravoval i pilotní projekt evaluace na příkladu Národního divadla, pro finanční náročnost však nebyl realizován. Projekt dále napomohl komparaci kulturních politik v oblasti živého umění na příkladu vybraných národních profilů dle *Kompendia kulturních politik a trendů v zemích EU*. Prokázal také schopnost postavit mezioborové týmy specialistů (včetně mezioborové komunikace) a také schopnost kooperace s veřejnými i neziskovými instituty. K úspěšnému završení tohoto projektu schází jedině: aby se živé umění stalo živou potřebou naší národní pospolitosti a její občanské společnosti.

Veškeré informace a výstupy projektu jsou zveřejněny na www.idu.cz

Eva Žáková, řešitelka
Institut umění - Divadelní ústav
30. ledna 2012

